

Hüccetü'l-İslâm, Zeynü'd-Din, Müceddid-i Kebir,
Âlm-i Rabbânî, Mürşid-i Kâmil, Hâdim-i
Şeriat-ı Mutahhara, Ehl-i Sünnetin Gözbebeği

İmâm Ebû Hâmid Muhammed

el - GAZALÎ

(Rahmetullahi aleyh)

إحياء علوم الدين

İHYÂU 'ULÛMÎ'D-DÎN

TERCÜMESİ

(BİRİNCİ CİLD)

(Müellifin mukaddimesi ve on «Kitâb»dan müteşekkildir)

www.ihya.org

ASLINA SÂDİK kâhınarak — çıkartma ve ilâve yapılmaksızın —
hâzırlanan bu İhyâu 'Ulûmî'd-Dîn Tercümesi, eserin ARAPÇA
ASLI GİBİ dört cilt hâlinde neşr edilmektedir.

Tercüme eden :

Ahmed SERDAROĞLU

Diyânet İşleri Reisliği Müfettişlerinden

ISTEME ADRESİ:

HUZUR

YAYIN-DAĞITIM

FARUK SAĞLAM

Çatalçeşme Sok. Yücer Han.
No:46 / Kat: 2 Cağaloğlu-İST.

Tel: 513 50 57

BEDİR YAYINEVİ

P.K. 1060 - İstanbul

www.ihya.org

Web Sitesi Sunar

www.yakup.info & www.hanci.org

İhyâu 'Ulûmi'd - Dîn (Cilt: 1)

Rub'u'l - İbâdât

ALTINCI KİTÂB

KİTÂBU ESRÂRÎ'S - SAVM

(ORUCUN SIRLARI KİTÂBI)

(ÜÇ BÂBDAN MÜTEŞEKKİLDİR)

MUKADDİME.

1 inci BÂB : ORUCUN ZÂHİR FARZLARI, SÜNNETLERİ VE MÜFSİDLERİ BEYÂNINDADIR.

2 nci BÂB : ORUCUN SIRLARI VE BÂTİNİ ŞARTLARI BEYÂNINDADIR.

3 üncü BÂB : NÂFILE ORUÇLAR VE BUNLARIN TERTİBİ BEYÂNINDADIR.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ORUCUN SIRLARI

MUKADDİME

Hamd, yalnız Allahu Teâlâ'ya mahsustur (O'na hamdederim). O Allah ki, şeytanın emellerini red, umduklarında kendisini hüsrana düşürmek, hile ve desiselerinden korumak sûretiyle, (mü'min) kullarına en büyük in'am ve ihsânda bulunmuştur. Çünkü (Şeytânın şerinden korunmakta) orucu, dostları için siper ve kal'a kıldı. Oruç sâyesinde kendilerine Cennet kapılarını açtı. Şeytanın kalblerine yol bulmasının, gizli şehvetler sebebiyle olduğunu ve bu şehvetleri atmak ile, nefs-i mutmainnenin, hasmı olan şeytana galib geleceğini onlara bildirdi. Salât, mahlûkatın efendisi ve onlara öncülük etmekle bu yolu kolaylaştıran Muhammed Aleyhisselâma, selâm, nübüvvet nûru ile aydınlanan basîret ve üstün akıl sâhibleri olan Ashab-ı Kirâmı üzerine olsun.

Bilmiş ol ki Peygamber Efendimizin :

«الصَّوْمُ نِصْفُ الصَّبْرِ»

«Oruç sabrın yarısıdır.» (748) ve yine :

«الصَّبْرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ»

«Sabır, imânın yarısıdır.» (749)

buyurduğuna göre; Oruç, imânın dörtte bir cüz'üdür. Aynı zamanda oruç, yalnız Allah'a mahsus bir ibâdet olmak husûsiyetiyle de tema-

(748) Tirmizi, İbn Mâce.

(749) Ebû Nuaym «Hilye»de.

yüz etmiştir. Zira Peygamber Efendimizin Allahu Teâlâ'dan hikâye buyurdıkları bir hadis-i kudside :

« كُلُّ حَسَنَةٍ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَّا الصَّيَّامُ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ »

«Her hasenc; on mislinden yediyüz misline kadardır. [Yâni en az her iyiliğe bire ondan yediyüz misline kadar sevab verilir], yalnız oruç bana mahsustur, onun mükâfatını da ancak ben veririm. [Yâni mükâfatı çok daha fazladır.]» (750) buyurmuştur.

Âyet-i Celilede de :

« إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ »

«Sabır edenlere verilecek ecirleri hesabsızdır.» (39 - Zümer : 10) buyurulmuştur. Oruç ise sabrın yarısıdır. Onun mükâfatı, takdir ve hesaba gelmez. Bu husûsta Peygamber Efendimizin şu hadisi sana yeter :

« وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا يَدْرُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ وَشَرَابَهُ لِأَجَلِي فَالصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ »

«Nefsim kabza-i kudretinde olan [Allah] a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur. Aziz ve celil olan Allahu Teâlâ buyurur ki, [kulum] şehvetini, yemesini ve içmesini ancak benim [rızam] için terketmiştir. O hâlde oruç benim içindir; mükâfatını da ancak ben veririm.» (751)

Yine Peygamber Efendimiz :

« لِلْجَنَّةِ بَابٌ يُقَالُ لَهُ الرِّيَّانُ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ »

(750) Buhâri ile Müslim, Ebû Hüreyre'den.

(751) Buhâri ile Müslim, Oruç bahsinde. Teccid-i Sarih C. 6, sf. 248.

«Cennetin bir kapısı var adına “Reyyân” derler, oradan ancak oruçlular girebilir.» (752) buyurmuştur.

Oruç tutana, orucun mükâfatı olarak, Allah'a ulaşması va'dedilmiştir. Diğer bir hadiste :

« لِلصَّائِمِ فَرِحَتَانِ : فَرِحَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ وَفَرِحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ »

«Oruçlunun iki sevinci vardır. [Bunlar] iftar ânındaki sevinci ile, Allah'a mülâkatı sırasındaki sevincidir.» (753)

Başka bir hadiste :

« لِكُلِّ شَيْءٍ بَابٌ ، وَبَابُ الْعِبَادَةِ الصَّوْمُ »

«Her şeyin [girilecek bir] kapısı vardır. İbâdetin kapısı da oruçtur.» (754)

Daha başka bir hadiste :

« نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ »

«Oruçlunun uykusu ibâdettir.» buyurulmuştur.

Ebû Hüreyre (R.A.)'nin Peygamberimizden rivâyet ettiği bir hadiste Peygamber Efendimiz :

« إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَتُحْتِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ وَنَادَى مُنَادٍ : يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ هَلُمَّ وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ »

«Ramazân ayı girdiği zamân, cennet kapıları açtırılır, Cehennem kapıları kapatılır. Şeytanlara kelepçe vurdurulur. Bir münâdi, Ey

(752) Buhârî ile Müslim, Sehl b. Sa'd'dan. Tecrid-i Sarih C. 6, sf. 250.

(753) Buhârî ile Müslim, Ebû Hüreyre'den. Tecrid-i Sarih C. 6, sf. 254.

(754) İbnü'l-Mübârek «Zühde»ünde.

hayır talep eden gel! Ey fenalık peşinde koşan vazgeç! diye ünlenir.» (755) buyurmuştur.

Vekî', Allahu Teâlâ'nın:

«كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ»

«Oruçlu olarak geçirdiğiniz günler karşılığı olarak şimdi âfiyetle yeyin için.» (69 - El-Hakka: 24) âyetindeki: «Geçirdiğiniz günler» den murâdı, «Oruç günleridir.» demiştir. Çünkü yememek içmemekle, o günleri boş bırakmışlardır. Resûl-i Ekrem (Sallâllahu aleyhi ve sellem) iftihar rütbesini zühd ile oruç arasında topladı ve şöyle buyurdu:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُبَاهِي مَلَائِكَتَهُ بِالشَّابِّ الْعَابِدِ فَيَقُولُ أَيُّهَا الشَّابُّ التَّارِكُ شَهْوَتَهُ لِأَجْلِ الْمُبْدِلِ شَبَابَهُ لِي أَنْتَ عِنْدِي كَبَعْضِ مَلَائِكَتِي»

«Allahu Teâlâ âbid olan gençle, meleklerle iftihar eder ve buyurur: Ey benim için şehvetini terkedip gençliğini fedâ eden genç, sen benim katımda, bâzı meleklerim gibisin.» (756)

Yine Peygamber Efendimiz Allahu Teâlâ'nın, oruç tutanlar hakkında şöyle buyurduğunu bildiriyor:

«أَنْظُرُوا يَا مَلَائِكَتِي إِلَى عَبْدِي تَرَكَ شَهْوَتَهُ وَلَدَّتَهُ وَطَعَامَهُ وَشَرَابَهُ مِنْ أَجْلِي»

«Ey Meleklerim! Bakın kulum benim rızam için yemesini, içmesini, şehvetini ve zevkini nasıl terketmiştir.»

(755) Tirmizî.

(756) İbn Adıyy, İbn Mesûd'dan.

Allahu Teâlâ'nın :

«فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ»

«Hiç kimse, onların işlediklerine mükâfat olmak üzere saklanmış olan gözaydınığını bilemez. (32 - Secde: 17) âyet-i celîlesinin tefsirinde, denildi ki, onların ameli oruç idi. Zîra Allahu Teâlâ :

«إِنَّمَا يُوفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ»

«Sabredenlere mükâfatları bol ve hesâbsız olarak verebilir.» (39 - Zümer: 10) buyurmuştur.

Oruçluya, mükâfatını takdir ve tahminlere sığmayacak kadar bol saçarak, ölçüsüz ve tartısız olarak verir. Zâten yakışan da böyle olmasıdır. Zira yeryüzü tamâmen Allah'ın mülkü olmakla berâber yalnız, Kâbe O'na nisbet edilerek (Beytullah) denmekle şereflendiği gibi, her ne kadar bütün ibâdetler O'na mahsus ise de, yalnız orucu kendi Zâtına nisbet etmesi ve :

«الصَّوْمُ لِي»

«Oruç, bana mahsustur.» buyurmasıyle orucun da hususi bir şerefi olur. Bunun da iki sebebi vardır :

Birincisi : Oruç (Savm) demek kendini çekmek ve (yemek içmeği) terketmektir. Bunun görülür bir tarafı olmıyan, gizli bir ibâdetdir. Halbuki bundan başka bütün ameller görülür. Oruç ise ancak Allahu Teâlâ'nın görüp bildiği, mücerret, sabırdan ibâret olan gizli bir ameldir.

İkincisi : Oruç, Allahu Teâlâ'nın düşmânını kahretmek için vesiledir. Çünkü mel'un şeytânın insâna yol bulması, şehvetler cihetindedir. Şehvetler de yemek, içmekle kuvvetleşir, bunun için Peygamber Efendimiz :

«إِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَجْرِي مِنْ أَيْدِي آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فَضَيِّقُوا
مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ»

«Şeytân [ın hiylesi], kan, damarda dolaştığı gibi, âdem oğlunda dolaşır, oruç ile onun yollarını daraltın.» (757) buyurmuştur.

Yine bunun için Resûl-i Ekrem (S.A.) Hazret-i Âişe'ye (R.A.):

«دَائِمِي قَرَعَ بَابِ الْجَنَّةِ»

— Yâ Âişe! Cennetin kapısını çalmağa devâm et.» buyurdu.
Âişe :

— «O ne ile ve nasıl olur yâ Resûlallah?» diye sorunca, Resûl-i Ekrem :

— «Oruçla.» diye cevâb verdi. (758)

İleride 3. cilt olan «Rub'ul-Mülhikât» cildinde «Fazla yemek ve bunun ilâcı» kitabında az yemenin fazileti anlatılacaktır.

Oruç, şeytânı kahrederek ümidini keser, kapılarını kapatır ve yollarını daraltır. Böylece oruçla şeytâna karşı çıkan hususi şekilde Allahu Teâlâ'ya nisbet edilmeği hak etmiştir. Allah'ın düşmânını kahretmekte Allahu Teâlâ'nın dinine yardım vardır. Allah'ın dinine yardım eden de, Allah'ın yardımına muhtâçtır. Nitekim Allahu Teâlâ :

«إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ»

«Allah'ın dinine yardım ederseniz O da düşmânlarınıza karşı size yardım eder.» (47 - Muhammed: 7) buyurmuştur:

Evvelâ elinden geldiği kadar gayret kuldân, sonra hidâyet ile mükâfatlandırmak Allahu Teâlâ'dandır. Bunun için Allahu Teâlâ :

(757) Buhâri ile Müslim.

(758) Kaynağı bulunamamıştır.

«وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»

«Uğrumuzda mücâhede edenleri elbette yolumuza götürürüz.»
(29 - Ankebût: 69) buyurmuştur.

Diğer âyet-i celilede de :

«إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ»

«Bir cemiyet kendindeki fazileti değiştirmedikçe; Allahu Teâlâ da onların selâmet ve huzûrunu bozmaz.» (13 - Ra'd: 11) buyurulmuştur. Bu âyet-i celilede «tegayyür» den murad, şehvetlerin azmasıdır. Şehvetler, şeytânların ağnağı, yayılıp eğlenecekleri yerlerdir. Şehvetler yayılacak yer buldukları müddetçe, şeytânlar oradan eksik olmaz. Şeytânlar gelip - gittikçe de Celâl-i İlâhî, kula keşfedilmez ve o kul Allah'a mülâkattan mahrum olur. Nitekim Peygamber Efendimiz :

«لَوْ لَا أَنَّ الشَّيَاطِينَ يَحُومُونَ عَلَىٰ قُلُوبِ بَنِي آدَمَ لَنَظَرُوا
إِلَىٰ مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ»

«Eğer şeytânlar, âdem oğullarının kalblerinde dolaşmasaydı, onlar gökler âleminin gizliliklerini görürlerdi.» (759) buyurmuştur.

İşte bu sebeplerden oruç, ibâdetin kapısı ve ateşten koruyucu kalkan ve siper olmuştur.

Orucun fazileti bu derece yüksek olduğuna göre, onun zâhiri ve bâtını şartlarını açıklamak iktiza eder. Bu da, erkânını, sünnetlerini ve bâtını şartlarını izah ile mümkündür.

Biz de bunları üç Bâb'da beyân edelim.

BİRİNCİ BÂB

BU BÂB, ORUCUN ZÂHİRÎ FARZLARI, SÛNNETLERİ VE MÛFSİDLERİ BEYÂNINDADIR

Orucun vâcibleri altıdır. (Burada vâcib, farz demektir. Zâten Şâfilî'lerde vâcib yoktur. Bütün kitâb boyunca bu husûsa dikkat edilmelidir.)

1 — Ramazânın ilk gününü gözlemek ve beklemektir. Bu da, Ramazân ayının yeniye geçtiğini görmeye olur. Şâyet ay görülme-yecek şekilde gökyüzü' kapalı ise Şaban ayını otuz gün hesâb eder. "Ay'ı görür" demekle, yeniye geçtiğini bilmiş olması da şart değildir. Bu da âdil bir zâtın şahadetiyle sâbit olur. Fakat ibâdetinde ihtiyat için Şevval ayını bir kişinin görmesiyle sâbit olmaz, iki şahit lâzımdır. Bir kimse güvendiği ve doğruluğuna kanaat getirdiği, âdil bir kimseden Ramazân ayını gördüğünü duysa, hâkim şahadetini kabûl etmese bile, orucunu tutar. Herkesin, ibâdetinde kendi kanaatinde olması daha uygundur (760).

Bir memlekette Ramazân ayı görülür ve diğer memlekette görülmezse, eğer aradaki mesafe iki merhale — iki konaktan az — ise her iki memleket halkına oruç tutmak vâcibdir. Aradaki mesafe iki merhaleden fazla ise her memleket kendi hükmünü alır. Yâni ayın görüldüğü yerde oruç tutarlar, görülmediği yerde yiyebilirler. Vücub diğer memlekete sirâyet etmez (761).

(760) Hanefilere göre bulut, toz ve saire sebebiyle gökyüzü kapalı olursa, Ramazan için isterse kadın olsun, âdil bir kişinin şahadeti muteber, fakat bayramda Şevval ayı için iki kişinin şahadeti zaruridir.

(761) Uzaklık mesafesini tâyinde üç söz var: Bâzıları sefer müddetini kabul etti, bâzıları iklimi nazarı itibara aldı, bâzıları ayın doğum yerlerini gözönünde tuttu. Mese-lâ aynı daire üzerinde bulunan, Bağdad, Kûfe, Rey, Kazvin şehirleri bir hükme tâbidir. Daireleri ayrılan Hicaz, Irak ve Horasan gibi, bunlar da müstakillen birer memlekettir.

İbn Abbâs, âzadlı kölesi Ümmü'l-Fazl bint-i Hars'i, Şam'a, Muaviye'ye gönderdi. Cum'a günü ay'ı gördü ve oruç tuttu. Ramazanın sonuna doğru Medine'ye geldi. Abdullah İbn Abbâs, ay'ı ne zamân gördüklerini sorunca, cum'a günü diye haber verdi. Abdullah İbn Abbâs: "Fakat biz cumartesi gördük. Resûl-i Ekrem'in emri gereğince biz de ya bayram ayını görür veya otuz günü tamamlarız" dedi. Hanefilerde bu hususta

2 — İkincisi niyettir. Aynı ayrı her günün gecesinde geceden ve kat'i olarak niyet etmek şarttır. Topyekûn Ramazâna, bir niyet kâfi değildir. Aynı ayrı her gece, demekle bunu kastediyoruz. Gündüzden niyet, Ramazânda farz olan oruçlar için kâfi değil, ancak nafile oruçlar için câizdir. Geceden niyet eder demekteki maksadımız da budur. Eğer Ramazânda mutlak olarak «oruca niyet ettim» veyâ «farz olan oruca niyet ettim» dese, Ramazândan sayılmaz; ancak «Allahu Teâlânın bana farzettığı Ramazân orucunu tutmağa niyet ettim» diye tasrih etmesi lâzımdır (762).

iki görüş var, birisi ihtilâf-ı matâli' nazara alınmaksızın bir yerde ay'ın görülmesiyle, orucun herkese borç olmasıdır. Diğeri de ay'ın doğum yerlerinin nazara alınmasıdır. Öğleden evvel görülen ay'ın o güne ait olduğunda şübhe yoktur. Zevalden sonra ikindiye kadar görülen ay'ın o güne ait olması ihtilâflıdır. İmâm-ı A'zam'ın bir sözünde: "Ay, güneşin önünde ise o günün, ardında ise ertesi günündür" denilir. İmâm Ebû Yûsuf'a göre ikindiye kadar görülen ay o güne aittir. A'zam ve İmâm Muhamed'e göre de ertesi günündür. İkindiye kadar görünmeyip ikindiden sonra görülen ayın, ertesi güne ait olduğunda ittifak vardır. Hasan İbn Ziyâd «kızarımtıdan evvel kaybolan ay, yarının, kızarımtıdan sonra kayboldu ise o günündür» demiştir. Muhtar olan da budur.

(762) Her mevzûda olduğu gibi, oruç mevzûnda da ancak müellifin ele aldığı meselelerde, mezhepler arasındaki görüş ayrılıklarını açıklamakla yetineceğiz. Yoksa, meselâ oruç hakkındaki Hanefilerin bütün görüşlerini burada açıklamak mümkün değildir. Bu husustaki Hanefi görüşleri de şöyle hülâsa edilebilir:

Ramazân-ı scrifte her gün için ayrı ayrı niyet şarttır. Çünkü her gün, bir vakit namâz gibi müstakil bir ibâdetdir. Yalnız Ramazan ayı içinde tutulan Ramazan orucundaki geceden niyet şart değildir, niyetin vakli genişdir. Meselâ akşam ezanı okunduktan sonra ertesi günün niyeti yapılır. Ve bu niyet kuşluğa kadar uzar. Yâni Ramazan günü geceden niyet etmemiş kuşluk vakti uyanmış bir kimse, bir şey yememiş ve içmemiştir. O günün orucuna niyet eder. Hattâ zevalden az evveline kadar da olur. Diğerk günlerde tutulan oruçların hükmü ayrıdır. Niyet bahsinde geçtiği gibi niyet, kalbin işidir. Kalbden yarım oruç tutacağı geçmişse niyetlidir. Hattâ bir tiryakinin Ramazan sabahı cebinden sigara takımlarını boşaltması niyetine delildir. Niyeti dilde ifâde etmeyi de güzel görmüşlerdir.

Ramazanda, Ramazan orucunu tâyine gelince: Bu da Hanefilere göre şart değildir. Hattâ yalnız misâfirler hariç; sağlam olsun, hasta olsun Ramazân günü, nasıl niyet ederse etsin, tuttuğu oruç Ramazandan sayılır. Hattâ başka bir borcuna niyet etse bile o Ramazandan sayılır. Çünkü oruçta vakit, müddeaya miyardır. Yâni gece oruç tutulmaz. İmsâkten akşama kadar oruç tutulur. Bu kadar müddet oruçlu olmak lâzımdır. Arada bir boşluk yoktur. Vakit ile oruç birbirine ölçülmüştür. Onun için neye niyet ederse etsin, Ramazandan sayılır. Hastalarda da hüküm böyledir. Çünkü hastalara verilen müsaade âcziyetlerindedir. Oruç tuttuklarında âciz olmadıkları fi'len tahakkuk ediyor. Onun için ne şekil niyet etseler, yine Ramazanındır. Yalnız misâfirlere verilen ruhsat, ruhsat-ı terfihdir. Binaenaleyh bir misâfir refahından vazgeçer de oruç tutmak isterse o neye niyet ederse ona sayılır. Hattâ bir misafirin geçen sene Ramazanından borcu olsa bu Ramazandaki sefer hâlinde geçmiş borcuna niyet etmesi daha uygundur (Eğer oruç tutacaksa). Çünkü sefer hâlinde ölürse bu Ramazandan mes'ul değil, fakat geçmiş borçlarından mes'uldür. İşte Ramazan orucundaki hüküm böyledir. Fakat namâz böyle değil, çünkü namâzda vakit müddeaya zarftır. Yâni bir namâzın vakti genişdir. O namâz gibi

Yevm-i şek'de (şübheli gün), yâni Şabanın son günü, Ramazânın birinci günü olup olmadığı şübheli olan günün gecesinde "Yarın Ramazân ise oruçluyum" diye şübheli şekilde niyet ederse bu niyet kâfi değildir. Çünkü hükmünde kat'i değildir. Ancak âdil bir şahide dayanıyorsa, her ne kadar âdil olsa da yine yalan ve doğru ihtimâli olması, kat'i niyetine mâni değildir. Ramazânın son gecesindeki şübhesi de kat'i niyetine mâni olmaz. Veyâ yeraltı evlerinde mahbus olduğu vakit içtihadına istinat etmekteki şekki de niyetine mâni değildir. Şabanın sonunda, Ramazân mıdır? Değil midir? diye içinde şübhe var iken, lisânında kat'i olarak Ramazâna niyet etmesi yakın sayılmaz. Çünkü niyetin mahalli kalb'dir. Onda şübhe ile berâber, yakın düşünülemez. Meselâ Ramazânın ortasında, bunun aksine olarak, "Yarın Ramazân ise oruçluyum" diyerek dilinde şübhe ifade etmesi, kalbindeki yakini bozmadığı gibidir. Çünkü o dilde bir şübhedir. Niyetin mahalli olan kalbin ise, o günün Ramazân olduğunda şübhesi yoktur (Hülâsa iş kalbedir, ifadede değildir). Gecedden veyâ akşamdan ertesi günün orucuna niyet eden, imsâke kadar yer içer ve istediğini yapar. Orucuna zarar vermez. Çünkü niyet imsâkten sonrası içindir. İmsâk bitene kadar oruç sahih olmadığı için niyetin ona tesiri yoktur.

Hayize bir kadın hayzı kesilmeden, akşamdan ertesi günün orucuna niyet etse, sonra gecedden temizlense, yeniden niyete muhtâc değildir. Orucu sahihtir.

3 — Orucu hatırında iken kazaen iç boşluğuna bir şey koymaktan kendini menetmektir. Yemek, içmek, burnuna akitip dimağına giden ilâç ve arkadan yaptığı şırınga orucu bozar. Kan almak, sürme çekmek, kulak ve kamaşa mil sokmakla oruç bozulmaz. Ancak bunlara yağ akıtır da yağ mesaneye giderse orucu bozar (763). Fakat kendi sun'u olmadan midesine kaçan toz, toprak, sinek veyâ ağzına su verdiği zamân boğazına kaçan su, orucunu bozmadır. Ancak ağzına fazla su alır ve bu sebepten su boğazına kaçarsa o zamân orucu bozar. Çünkü kendi taksiri vardır. İşte âmden yâni kasden sözünden

bir kaç namâz daha içine alır. Meselâ öğle vakti gibi, vakit müddeaya zarf olunca, o zaman adamın niyetine bağlıdır. Hattâ bir insân meselâ akşam vakti girse yatsiya kadar yalnız kaza kılsa da o günün akşam namâzını kılmassa her ne kadar o vaktin namâzını tehir ile kebair günâh işlemiş ise de niyetine göre namâzları sahihtir. Çünkü vakit geniştir. Fakat Ramazan orucu tam vakti ile ölçülü olup boşluk bulunmadığından yalnız misâfir müstesna diğerleri neye niyet ederse etsin, oruçları Ramazandan sayılır.

(763) Hanefilere göre kulağa akıtılan yağ orucu bozar. Fakat mesaneye akıtılan ve hattâ önden yapılan şırınga dahi orucu bozmadır. Çünkü o mideye gitmiyor, zira önden yol yoktur. (Mütercim).

maksadımız budur (764). Orucu hatırında iken demekten maksadımız da oruçlu olduğunu unutanları ayırmaktır. Çünkü oruçlu olduğunu unutanların yemesi ve içmesinden bir şey lâzım gelmez. Bir kimse imsâk veyâ akşam vakti, gecedir, yâni akşam oldu veyâ sahurda daha vakit var, sabah olmadı zannıyla yer, sonra da gündüz olduğunu kat'i olarak anlarsa o günü kaza eder. Yok eğer şübheli ise bir şey lâzım gelmez. Bununla berâber, sahur ve akşam vakitlerinde dikkatli davranmalı ve yemeğini gündüze düşürmemelidir.

4 — Cinsî münâsebette kendini alıkoymaktır. Sünnet yerinin, sünnet yerine geçmesiyle cinsî münâsebet hâsıl olmuştur. Unutarak münâsebette bulundu ise bir şey lâzım gelmez. Gece münâsebette bulunsa veyâ ihtilâm olup (düşü azıp da) cünüb olarak sabahlarsa, bir şey lâzım gelmez (gündüz uyuyup ihtilâm olsa yine orucuna zarar vermez). Eşiyle münâsebet hâlinde iken sabah vakti girip, imsâk sonra erse. Eğer o ânda inzâl vâki oluyorsa bir şey lâzım gelmez, şâyet biraz daha devâm ederse kefarete lâzım gelir. Hemen çekilmesi lâzımdır.

5 — İstimnâdan sakınmaktır. İstimnâ her ne sûretle olursa olsun, kasden şehvetle meni çıkarmaktır (yalnız duhûlden oruç bozulur ve kefarete lâzım gelir). Eliyle oynamak veyâ sürtmekle meni gelirse oruç bozulursa bunda kefarete yoktur. (Yalnız bakmak ile inzâl vâki olursa Hanefilere göre bir şey lâzım gelmez. Yâni orucu bozulmaz). İnzâl olmazsa öpmek ve ellemek ile oruç bozulmaz. Yaşlı olursa oruçlu için öpmek ve ellemek câizdir. Genç için de câiz, fakat terki evlâdır. Nefsine hâkim olamayacağını bildiği hâlde âilesini eller, öper ve bu sûretle inzâl vâki olursa, kendi kusuriyle olduğu için orucu bozulur. (Hanefiye göre bozulmaz).

6 — Kendi zorlamasıyla kusmamak. Çünkü kendi sun'u ile kusmak orucu bozar. Ama kusmak kendiliğinden gelirse (ne kadar çok olsa da) oruca mâni değildir. Zaruret olduğu için boğazındaki balgamı yutmakla orucu bozulmaz. Ancak ağzına aldıktan sonra yutarsa oruç bozulur. (Hanefilere göre ağzına aldığı balgamı yutmakla da orucu bozulmaz). (Mütercim).

Orucu yemenin icâb ettirdiği cezalar dördtür :

- 1 — Kaza,
- 2 — Kefarete,

(764) Hanefilere göre, unutulmuş yer içer, münâsebette bulunursa, Şâfi'ilerde olduğu gibi bir şey lâzım gelmez. Hatırında iken ister ağzına suyu az alsun ister çok alsın, boğazına su kaçarsa oruç bozulur. Fakat kefarete değil, yalnız kaza lâzım gelir. Çünkü dikkatsizliği vardır. Hariçten giren toz toprak, sinek orucu bozmadı. Fakat kar, yağmur damlası girer ve yutarsa yine orucu bozar.

3 — Bozulan orucu oruçlulara benzemek için akşama kadar yememek,

4 — Fidyeye.

1 — Kazâ: Özürlü özürsüz, hâyize de olsa oruç tutmayan kimselere farzdır. Hattâ bir müslümân irtidat etse yâni dininden dönse, sonra da müslümân olsa arada geçen günlerin orucunu da tutacaktır. (Hanefilere göre tutmaz. Mütercim). Amma aslı kâfir, sabî ve mecnun ise oruçlarını kazâ etmezler. Ramazân orucunu kazâ ederken sıra ile tutmak şart değildir. Meselâ bir gün yer bir gün tutar, üç gün tutar iki gün yerse câizdir.

2 — Kefâret. Ancak oruçlu olduğunu bildiği hâlde Ramazân günü münâsebetle bulunmak ile vâcib olur. İstimnâ, yemek ve içmek gibi şeylerden kefâret lâzım gelmez (Hanefilere göre istimnâdan lâzım gelmez. Fakat bilerek yemek ve içmekten de kefâret lâzım gelir. Mütercim).

Kefâret, bir köle âzât etmektir. Mükellefin, buna gücü yetmezse fasılasız iki ay oruç tutar. Bundan da âcizse, altmış fakiri (bire "Mud" (765) buğday, arpa veyâ hurma ile karınlarını) doyurur.

3 — Bozulan orucu oruçlulara benzemek için akşama kadar yememek. Günün diğer kısmını oruçlu kalmak, kasdî olarak orucunu bozan ve sehven orucunu bozanlara vâcibdir. (Fihhakika, Hanefilere göre yine yememesi doğru ise de, yerse yeniden bir şey lâzım gelmez. [Mütercim]).

Hâyize kadın, temizlendiği günün mütebaki kısmını oruçlu kalması mecburi değildir. Seferî olup orucunu yediği hâlde iki konak mesafeye yaklaştı diye bir kimsenin oruç tutmak zarureti de yoktur. Yevm-i şek'de (şübheli gün) âdil bir kimse ay'ı gördüm diye şahadet ederse o ândan itibaren yememek lâzımdır. (Bununla beraber o gün yemiş olduğundan o günü ayrıca kazâ eder [Mütercim]). Gücü yetenler için yolculukta oruç tutmak daha efdaldir. Dayanamıyanların da yemeleri uygundur. Seferî çıktığı gün orucunu yemez, (Hanefilere göre belediye hududunu geçtikten sonra yiyebilir) seferden oruçlu olarak döndüğü gün de yine yemez.

4 — Fidyeye. Hâmile veyâ emzikli olan kadınların çocuklarının sıhhatlerinden korkarak Ramazânda yedikleri her günün yerine hem bir "mud" buğday verir, hem de o günleri, sonradan kazâ ederler

(765) "Mud" bir rıtıl ve bir rıtılın üçte biridir. Buna göre 173 dirhemdir veyâ bir sa'in dörtte biridir. Buna göre 260 dirhem eder. Hanefilere göre bir sa' yâni 1040 dirhem (3333 gram) buğday ekmeği ile karınlarını sabah akşam doyurur. Buğday ekmeği katık istemez. Bunların hiç birine cidden gücü yetmezse tevbe ve istiğfar eder. (Mütercim).

(Hanefilere göre yalnız kazâya mecburdurlar, fidye vermeleri mecburi değildir [Mütercim]).

Orucun sünnetleri :

Orucun sünnetleri altı adettir :

- 1 — Te'hir-i sahur. Yâni gece yemeğini imsâke yakın yemek.
- 2 — İftarı (kış mevsiminde) hurma, (yaz mevsiminde de) su ile, akşam olur olmaz namâzdan önce hemen ve acele yapmak.
- 3 — Misvâki gece kullanmak.
- 4 — Fazilet-i zekât bahsinde anlatıldığı gibi, Ramazânda fazla sehâvet (cömertlik) göstermek.
- 5 — Mukabele sûretiyle fazla miktarda Kur'ân okumak.
- 6 — Bilhassa aşr-ı ahîrinde yâni Ramazânın yirmisinden sonra son on gün i'tikâfa girmek. Bunlar Resûl-i Ekrem'in âdet-i seniyyelerindendir. Nitekim :

« كَان إِذَا دَخَلَ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ وَآخِرُ طَوَى الْفِرَاشَ وَشَدَّ الْمِزْوَرَ
وَدَابَّ وَآذَابَ أَهْلَهُ »

«Ramazân'ın yirmisi geldiği vakit yatağı dürer, izarını bağlar [daha ziyade] ibâdete hazırlanır ve ehl-i beytini de ibâdete hazırlardı.» (766)

Çünkü Kadir Gecesi bu günlerdedir. Ekser ihtimâl bu son on günün tek gecelerinde ve bu tek gecelerin en kuvvetlisi de yirmibir, yirmüç, yirmibeş ve yirmiyedinci gecelerinde olmasıdır. Bu i'tikâfın on gün fasılasız ve devâmlı olması daha makbûldür. Eğer devâmlı olarak i'tikâfa, yâni on gün mescidde ibâdet etmek üzere kalmaya niyet eder de, sonra zaruret ve mazeretsiz mescidden çıkarsa, tetabu bozulmuş olur. Tâziye, ziyâret, cenâze ve mâzeretsiz yıkanmak için, mescidden çıkmak gibi, kazâ-yı hâceti için çıkarsa ayrılmış sayılmaz. Kazâ-yı hâcet için çıktığında evinde abdest alabilir, başka iş için çıkması doğru değildir. (767).

(766) Buhâri ile Müslim, Hz. Aişe'den.

(767) Hanefilere göre i'tikâfa giren kimse biri tabii diğeri de şer'i olmak üzere iki ihtiyâcından dolayı dışarı çıkabilir. Şer'i hâcet, i'tikâfa girdiği mescidde cum'a kılınmıyorsa, cum'a kılınan diğer câmiye gider. Tabii ihtiyâcı da def'i tabiidir. Bunlar için de çıkar, ayrıca zaruri hâllerde, meselâ bulunduğu mescid yıkılıyorsa yine çıkar, fakat işi bitince beklemeden döner. İ'tikâfa girmek, bir pâdişahın kapısı önüne durup işim görülmeyen geri dönmeyen diyen kimsenin hâline benzer. Dünyâdan alâkasını kesip Allâh'tan af ve mağfiret dilemektir. Peygamberimiz i'tikâfı hiç terketmemiştir. Bir def'a bir sebepten i'tikâftan çıktı ve onu da müteakib Şevval ayında kaza etti. Bu derece kuvvetli bir sünnet-i kifâyedir. (Mütercim).

Resûl-i Ekrem (Sallâllahu Aleyhi ve sellem) i'tikâfta iken ancak ihtiyâcı için dışarı çıkardı. Hastaların hâlini de ayak üzerinde sorup geçerdi.

Cinsî münâsebette bulunmakla i'tikâf bozulur. Fakat öpmek ile bozulmaz. İ'tikâfa giren kimsenin mescidde ve nikâh işlerinde süslenip koku sürünmesinde, mescidde uyumasında, leğen içinde elini yıkamasında beis yoktur. Çünkü on gün süren bir i'tikâfta bunlara muhtâctır. Başını veyâ ayağını mescidden çıkarmakla i'tikâfı bozulmaz. Zira :

« كَان رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُدْنِي رَأْسَهُ فَيُتْرَجُّهُ عَائِشَةُ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَهِيَ فِي الْحُجْرَةِ »

«Resûl-i Ekrem [Sallallahu Aleyhi ve sellem] i'tikâfta iken başını Mescid'in kapısından dışarı çıkarır ve Hazret-i Âişe hücrelerinde iken yıkar ve tarardı.» (768)

Kazâ-yı hâceti için dışarı çıkan, içeri gireceği vakit yeniden i'tikâfa niyet etmelidir. Ancak ilk girerken on gün kalmağa niyet etmişse yeniden niyet mecburi değil, fakat efdal olan yeniden niyet etmektir.

(768) Buhâri ile Müslim, Hz. Âişe'den.

İKİNCİ BÂB

BU BÂB, ORUCUN SIRLARI VE BÂTİNİ ŞARTLARI BEYÂNINDADIR

Bilmiş ol ki oruç üç derecedir :

- 1 — Avâm'ın orucu.
- 2 — Havass'ın orucu.
- 3 — Ahassü'l-havass'ın orucu (769).

Avâm'ın orucu : İki uzvu (mide ve tenâsül uzvunu) kazâ-yı şehvetten korumaktır. Yâni yemek, içmek ve cinsî münâsebetten sakınmaktır.

Havass'ın orucu : Bu yukarıdaki esâslara riâyet ile berâber gözü, kulağını, dilini, elini, ayağını ve diğeri âzalarını günâhtan korumaktır.

Ahassü'l-Havass'ın orucu : Avâm ve havass'ın orucundaki husûslara riâyetle berâber, kalbini, hasis emeller, dünyâ düşüncelerinden sıyrmak ve Allah'tan başka her şeyden çekerek bütün mevcudiyetiyle Allahu Teâlâ'ya bağlanmak ve hatırına O'ndan başkasını getirmemektir. Bu gibilerin gönlüne Allah ve âhiretten başka bir şey geldiği ânda oruçları bozulur. Dünyâ namına bir şey düşünseler yine oruçları bozulur. Ancak dünyânın âhirete yarayışlı kısmını düşünmek mâni değildir. Hattâ bu mevkie sâhib olan erbâb-ı kulûb «Kim Ramazân günü akşamı ne ile iftar edeceğini düşünürse, bunun günâhı, defterine yazılır. Çünkü bu aziz ve celil olan Allahu Teâlâ'ya itimadin ve va'dedilen rızka yakinen inanmanın azlığındandır.» dediler.

Bu mertebe Peygamberler, Sıddıklar ve Mukarrebler rütbesidir. Bu rütbenin lâf ile tafsilâtına girişmiyelim de amelen tahakkukuna

(769) Buradaki aydınlar Allah'ın en yakın dostları mânâsındadır. Aydın demek ışık ve nûrlu demektir. Nûr ise mânevî bir keyfiyettir. Bundan ancak Allah'ın dostları müstefil olur. Yollarını sapıtmuş, dalâlet bataklıklarına dalmış, Allah ve Peygamber tanımayan sapıklara bu mânâda aydın denilemez. Onlar belki dünyâ işlerinde aydın olabilirler; fakat dünyâ ötesinde ise tamamen zulmet ve bataklıktadırlar.

çalışalım. Bunların orucu, hımmetlerini her şeyden keserek bütün mevcudiyetleri ile Allahu Teâlâ'ya yönelmek ve Allahu Teâlâ'nın:

«قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ»

«Allah de, sonra onları bırak kendi daldıkları bataklıkta oynaya dursunlar.» (6 - En'am: 91) buyurduğu mânâyâ sarılmaktır.

SÂLİHLERİN ORUCU VE ESRÂRI

Havass'ın, yâni sâlihlerin orucu bütün âzaları günâhlardan' korumaktır, demıştik. Bunun tamamı altı şey iledir.

1 — Gözü korumak :

Kalbini meşgul edecek, kendisini Allah'ı hatırlamaktan alıkoyacak şer'an bakılması mezmûm ve mekrûh olan her şeyden gözünü çekip korumaktır. Peygamber Efendimiz:

«الْنَّظْرَةُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ لَعَنَهُ اللَّهُ فَمَنْ تَرَكَهَا خَوْفًا مِنْ اللَّهِ آتَاهُ اللَّهُ عِزًّا وَجَلَّ إِيمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ»

«Şehvet nazarı" ile bakmak, şeytânın zehirli oklarından bir oktur. Kim Allah korkusuyla onu terkeder yâni şehvet gözü ile bakmazsa, Allahu Teâlâ ona öyle bir imân nasib eder ki, zevkini kalbinde duyar.» (770)

Câbir (R.A.) Enes (R.A.)'den rivâyet etti ki, Resûl-i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve sellem):

«خَمْسٌ يُفْطِرْنَ الصَّائِمَ: الْكَذِبُ وَالْغَيْبَةُ وَالنَّمِيمَةُ وَالْيَمِينُ
الْكَاذِبَةُ وَالنَّظْرُ بِشَهْوَةٍ»

«Beş şey orucu bozar (771): Yalan konuşmak, Gıybet etmek, Koğuculuk yapmak, Yalan yemin, Şehvetle bakmak.» (772) buyurmuştur.

2 — Dilini korumak :

Dilini, hezeyan, yalan, gıybet, koğuculuk, ağız bozukluğu, galiz söz ve mücadelede koruyarak bu gibi sözlerden çekmektir. Zikir, tesbih ve Kur'ân okumakla meşgul etmektir. İşte dilin orucu da budur. Süfyân-ı Sevri'nin "Gıybet orucu bozar" dediğini, Besir İbn Hâris kendisinden haber vermiştir. Leys'in rivâyetine göre, Mücâhid de: "Yalan ile gıybet, orucu bozar." demiştir. Yine Resûl-i Ekrem (S.A.):

«إِنَّمَا الصَّوْمُ جُنَّةٌ فَإِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَجْهَلْ
وَإِنْ أَمْرٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ إِنِّي صَائِمٌ»

«Oruç, [bütün fenalıklardan ve cehennemden] bir kalkandır. Sizden biriniz oruçlu olduğu vakit câhillik edip kem söz söylemesin. Şâyet birisi kendisiyle itişmeğe veyâ kendisine karşı ağız bozmağa kalkışırsa; ben oruçluyum, diye mukabelede bulunsun.» (773) buyurmuştur.

Yine haberde vârid oldu ki :

«أَنَّ أُمَّرَاتَيْنِ صَامَتَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَأَجْهَدَهُمَا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ مِنْ آخِرِ النَّهَارِ حَتَّى كَادَتَا أَنْ تَتَلَفَا»

(771) Burada orucu bozar demek orucun sevâbını azaltır, kâmil oruç olmaz demektir. Yoksa haddi zâtında haram iseler de orucu bozmazlar. (Mütercim).

(772) El-Ezdi «Zuafasda.

(773) Buhâri ile Müslim, Ebû Hüreyre'den. Tecrid-i Sarih C. 6, sf. 247 de 897 numaralı hadis.

فَبِعَثْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنَاهُ فِي الْإِفْطَارِ
فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمَا قَدْحًا وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ لِهَٰمَا قَتْنَا فِيهِ
مَا أَكَلْتُمَا فَقَاءَتْ إِحْدَاهُمَا نِصْفَهُ دَمًا عَبِيطًا وَلَحْمًا غَرِيضًا وَقَاءَتْ
الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى مَلَأَتْهُ فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَاتَانِ صَامَتَا عَمَّا أَحَلَّ اللَّهُ لَهُمَا وَأَفْطَرْنَا عَلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ
تَعَالَى عَلَيْهِمَا قَعَدَتْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى فَجَعَلْنَا يَغْتَابَانِ النَّاسَ،
فَهَذَا مَا أَكَلْنَا مِنْ لُحُومِهِمْ»

«Resûl-i Ekrem'in (S.A.) zamânında idi ki oruç tutan iki kadın akşama doğru, açlık ve susuzluktan helâk olacak vaziyete geldiler; oruçlarını bozmak için müsaade almak üzere Resûl-i Ekrem'e bir kişi gönderdiler. Peygamber Efendimiz de bir bardak verdi ve onlara, yediklerini bu bardağa kusalmasını söyle buyurdu. Onlardan birisi safi kan ve et kusarak bardağı yarı doldurdu, diğeri de aynı şekilde kusarak bardağı doldurdular. Bu vaziyetten herkes şaşırmişti. Peygamber Efendimiz: "Bunlar, Allahu Teâlâ'nın kendilerine helâl kıldığı şeyden oruç tuttu ve fakat haram ettiği şey ile iftar ettiler" buyurdu. [Sonra da bunu açıklayarak] Birisi diğeri yanına sokuldu ve halkın gıybetini yaptılar. İşte şu gördüğünüz yedikleri insân etleridir.» (774) buyurdu.

3 — Kulağı korumak :

Kulağı, şer'an dinlenmesi mekrûh olan her şeyden muhafaza etmektir. Konuşulması yasak olan her şeyin, dinlenmesi de yasaktır. Bunun için Allahu Teâlâ (bu gibi sözleri) dinleyen ile harâmı yiyenleri bir seviyede tutarak Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

«سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّخْتِ»

«Onlar yalanı dinleyenler, haram yiyenlerdir.» (5 - Mâide: 42)

(774) İmâm Ahmed, Mevlâ'dan.

Yine Allahu Teâlâ :

«لَوْلَا يَنْهَاهُمْ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ
وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ»

«Uleması, fukahası onları günâh söylemekten, harâm mal yemeden menetmeli idi.» (5 - Mâide: 63)

Binaenaleyh gıybetê susmak, (seyirci kalmak) harâmdır. Nitekim Allahu Teâlâ :

«إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلَهُمْ»

«Siz de günâhta onlar gibi olursunuz.» (4 - Nisâ: 140) buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem (S.A.) de :

«الْمُغْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الْإِثْمِ»

«Gıybet eden ve dinleyen, günâhta ortaktırlar.» (775) buyurmuştur. (Gerçi bu hadis hem zayıf hem de gariptir. Fakat gerçek olan da budur. Gıybet edeni dinleyen olmasa, o da kimsenin aleyhinde konuşamazdı.)

4 — Diğer uzuvları korumak :

El ve ayak gibi diğer uzuvlarını fenalıktan, midesini iftar vakti şübheli lokmaktan korumaktır. Çünkü helâl yemekten oruç tutup harâm ile iftar etmekte bir mânâ yoktur. Böyle oruç tutanlar, bir ev yapacağım diye bir şehri yıkanlara benzer. Zira helâl lokma, nev'i itibariyle değil, çokluğu itibariyle zararlıdır. Oruç bunu azaltmak içindir. Zararı dokunur korkusu ile ilâcın çoğunu içmekten kaçınıp (az da olsa) zehir içmeğe yeltenen elbette ahmaktır. İşte harâm da dîni öldüren bir zehirdir. Helâl ise çoğu zararlı ve fakat azı faydalı olan bir ilâçtır. Oruçtan maksat da bunu azaltmaktır (Şu hâle göre harâm ile iftar etmekte zarardan başka hiç bir kâr yoktur). Nitekim Peygamber Efendimiz :

(775) Taberâni. İbn Ömer'den.

« كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صَوْمِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ »

«Nice oruç tutanlar var ki tuttıkları oruçtan, açlık ve susuzluktan başka kârları yoktur.» (776) buyurmuştur.

Bâzıları, bunlar akşam vakti harâm ile orucunu açanlardır. Diğer bâzıları da gıybet eden oruçlulardır, dediler. Çünkü gıybet harâmıdır. Bir kısmı da, bunlar âzalarını günâhlardan korumayan kimselerdir, dediler. O hâlde, bilhassa oruç tutan bunların hepsinden sakınmalıdır.

5— İftar vakti az yemek :

İftar vakti, helâl yemeğinden de tıka - basa karnını doldurmaya-
cak şekilde az yemektir. Allah katında kapların en kötüsü, helâlden
bile olsa tıka - basa dolmuş olan midedir.

Gündüz yemediğini, akşam bir oturuşta toplayıp yerse; şehvetini
yenmek ve Allahu Teâlâ'nın düşmâni olan şeytânı kahretmek nasıl
mümkün olur? Halbuki bir çokları bunun aksine olarak, yiyecekleri-
ni Ramazâna ayırıp çeşitli, mütenevvi ve nefis yemeklerle akşam sof-
rasına oturup diğer aylarda yemediklerini bu ayda yemeği, itiyad hâ-
line getirmişler (Bu istenen neticeyi vermez). Mâlûmdur ki oruçtan
maksat takvâya ulaşmak için biraz acıkmak ve şehveti kırmaktır.
Mideyi akşama kadar bekletip acıktırdıktan ve akşam üzeri bol ve ne-
fis yemeklerle karşısına çıktıktan sonra kuvvetinin artıp şehvetinin
çoğalacağı ve eski hâli ile bırakılsaydı, harekete geçmeyen şehvetleri-
nin bu sûretle harekete geçmiş olacağı da meydandadır.

Orucun ruhu ve sırrı, fenalığa başvurmakta şeytânın yolları olan
kuvvetleri zayıflatmak ve yok etmektir. Bu da ancak az yemek ile
mümkündür. Bunun için iftarda diğer akşamlardaki gibi yemelidir.
Yiyeceği iki öğünlük yemeği akşamdan bir araya toplar, hepsini bir-
den yerse bu oruçta kâr (sevab) yoktur. Hattâ açlığı tatması ve be-
deninin zayıfladığını duyması için gündüzleri fazla uyumamak da
orucun âdâbındandır. İşte o vakit kalbi cilâlanır, her gece biraz daha
hafifleşir. Teheccüdünü, gece namâzını ve evradını kolaylıkla yapar.
Umulur ki bu sâyede şeytân kalbine yaklaşamaz da melekût âlemi-
nin gizliliklerini görmüş olur. İşte Kadir Gecesi, melekût âleminin
esrârından bâzı sırların keşfolunduğu gecedir. Allahu Teâlâ'nın ;

(776) Neseî ve İbn Mâce, Ebû Hüreyre'den.

«إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»

«Muhakkak, biz onu [Kur'ân'ı] Kadir gecesinde indirdik.» (97 - Kadr: 1) buyurduğundan muradı da budur.

Kalbi ile göğsü arasındaki yemek torbasını şişiren, melekût âleminin esrârını müşahede etmekten menedilmiştir. Bununla berâber yalnız mideyi boşaltmak kâfi değildir. Aradan perdenin kalkması için, himmetini de Allah'tan gayrisinden kesmesi lâzımdır. Âhiret yolcusunun maksadına ulaşabilmesi için en mühim nokta da budur. Bütün bunların başlangıcı da yemeği azaltmaktır. Bu husûsa dair «Kitâbü'l - Et'ime»de (Yemek Kitâbı) daha geniş izahat gelecektir, inşaallah.

6 — İftardan sonra korku ile ümit arasında olmaktır.

Acaba orucu kabûl olan mukarreblerden mi, yoksa kabûl olmayan gazaba uğramış kimselerden midir?. Bunu düşünmelidir. Hattâ yalnız oruçta değil, yaptığı her ibâdetin sonunda bunu düşünmelidir. Hasan İbn Ebû'l - Hasan el - Basrî bayram günü bir cemaâtin gülüşüp eğlendiğini görünce: «Allahu Teâlâ Ramazân ayını müsabaka meydanı gibi yaratmıştır. İnsanlar ibâdetle müsabaka ederler. Müsâbakayı kazananlar necât bulur, kaybedenler helâk olur. Müsâbaka kazananların kurtulduğu, kaybeden münkirlerin hâlb ve hâsir olduğu böyle bir günde zevk ü safaya dalan kimseye cidden şaşılır. İyi dinleyin: «Vallahi ortadan perde kalkıp hakikatler olduğu gibi tecelli edeydi, amelî makbûl olanın sevinci kendisini eğlenceden, amelî merdûd olanın hasreti de kendisini gülmekten alıyordu» demiştir.

Ahnef İbn Kays'a «Artık ihtiyarladın, oruç seni düşürüyor, yâni tutmayabilirsin» demek istediler. Ahnef: «Ben onu uzun bir yolculuk için azık alıyorum, bugün onun zahmetine katlanmak, yarın Allahü Teâlâ'nın âzabına dayanmaktan ehvendir» dedi.

İşte orucun bâtını mânâsı budur (ve orucun böyle tutulması lâzımdır).

Sual:

Şâyet, fıkıh âlimlerinin, yemesini, içmesini ve cinsi münâsebetini terk eden kimsenin orucu sahihtir dediklerinin daha ne mânâsı kaldı dersin? Derim ki :

Bilmiş ol ki! Zâhire göre hüküm veren âlimlerin isbat ettiği bu zâhiri şartların delilleri, bizim, bâtını şartlarda, hele giybet ve benzer-

lerinde getirdiğimiz şu delillerden çok zayıftır. Fakat onlar ancak, dünyâya yönelen gafillerin tatbik edip kabul edebilecekleri mümkün olan şeyleri teklif edebilirler.

Âhîret âlimlerine gelince; sıhatten kabûlü, kabûlden de maksada ulaşmağı kaseder. Oruçtan maksadın, Allahu Teâlâ'nın ahlâkiyle, ahlâklanmaktır ki, o da samediyet — her şeyden müstağni — olmaktadır. Ayrıca imkân nisbetinde şehvetlerden uzaklaşmakta meleklerle uymaktır. Zira, melekler şehvetten münezzehtir. İnsânın rütbesi, hayvanların üstündedir. Çünkü aklın yardımıyla şehvetlerini yenmeğe gücü yeter. Fakat meleklerin de altındadır. Çünkü insânı şehvetler istilâ etmiş ve insânda şehvetler ile mücadeleye me'mûrdur. Şehvetlerinin zebûnu oldukça Esfelisâfiline sürüklenir ve hayvanattan aşağı derekeye düşer. Şehvetleri kırıkça, Alâi illiyyine, en yüksek mertebelere yükselir ve meleklerin ufkuna katılır. Melekler ise Allahu Teâlâ'ya yakın olan yaratıklardır. Onlara uyan ve onlara benzemeğe çalışan, elbette onların yakınlığı gibi Allahü Teâlâ'ya yaklaşır. Tabii ki bu anlattığımız yakınlık, mekân ve mesâfe bakımından değil, sıfat bakımındandır.

Basiret sâhibi ve akıl erbabı nazarında orucun sırrı bu şekildedir. O hâlde gündüzleyin diğer şehvetlere düşmekle berâber bir öğünün yemeğini geciktirip iki öğünlük yemeğini birden akşam vakti yemekle ne fayda temin edilebilir? Bu gibi oruçlarda bir fayda olsaydı Peygamberimizin: "Nice oruç tutanlar var ki açlık ve susuzluktan başka birşey elde edemezler" buyurduğunun bir mânâsı kalmazdı. Bunun için, Ebû'd - Derdâ (R.A.):

«ياحبذا نوم الأكياس وفطرمهم، كيف لا يعيبون صوم الحمقى

وسهرهم، ولذرة من ذوى يقين وتقوى أفضل وأرجح من

أمثال الجبال عبادة من المعتزين»

«Akıllı adamların uykuları da, yemeleri de ne güzeldir. Ahmakların oruç ve uykusuzluklarını nasıl ayıplamazlar. Yakın ve takvâ sâhiblerinin bir zerre ibâdetleri, ahmakların dağlar gibi ibâdetlerinden efdal ve üstündür.» demiştir.

Yine bunun için âlimin biri :

« كَمِّ مِنْ صَائِمٍ مُفْطِرٌ؛ وَ كَمِّ مِنْ مُفْطِرٍ صَائِمٌ »

«Nice oruç tutanlar vardır ki oruçsuzdurlar. Nice yiyenler de vardır ki oruçludur» demiştir.

Burada yediği hâlde oruç tutmuş sayılanlar, yiyip içerken, kendilerini günâhtan koruyanlardır. Oruç tuttuğu hâlde oruçsuz sayılanlar da, açlık çektiği hâlde nefesine hâkim olmayan kimselerdir.

Orucun mânâ ve sırrını böylece anlayan, bilir ki, yemek içmek ve cinsi münâsebetten kaçındığı hâlde fenalıklardan sakınmayan kimse, abdestte bir âzasını, su dökmeden kuru kuruya üç kere mesheden kimseye benzer. Görünüşte sayıya uydu. Fakat asıl mühim olan suyu kullanmadı.

Şübhesiz bu câhilin namâzı merdûddur. Ve oruç tutmayıp âzalarını kötülüklerden koruyan kimse de âzalarını (meshetmeden), birer kere yıkayan kimse gibidir. Bu sûretle abdest alan, her ne kadar fazileti terketti ise de farzı yerine getirdiği için bunun namâzı inşaallah makbûldür. Halbuki Orucunu tutup kendisini kötülüklerden koruyan, üç kere ovmak suretiyle, su ile âzalarını yıkayan gibidir. Asıl ile fazileti bir arada toplamış olur. Şübhesiz fazilet, kemâlde, yâni her ikisini bir arada bulundurmaktadır. Resûl-i Ekrem (S.A.):

« إِنَّ الصَّوْمَ أَمَانَةٌ فَلْيَحْفَظْ أَحَدُكُمْ أَمَانَتَهُ »

«Şübhesiz oruç bir emânettir. Her biriniz bu emâneti korusun.» (777) buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz Allahu Teâlâ'nın :

« إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا »

«Muhakkak Allah, size emânetleri ehline vermenizi emreder.» (4-Nisâ: 58) âyet-i celilesini okuduğu zamân, eliyle kulağını ve gözünü

göstererek kulak da emânettir, göz de emânettir, dedi. Eğer oruç, emânetlerinden olmasaydı (yanlış davrananlara karşı) "Ben oruçluyum desin" buyurmazdı. Yâni dilim korumak için bana verilen bir emânettir. Senin bu sözlerine cevapta onu nasıl serbest bırakabilirim, demektir.

İşte şu açıklamadan, anlaşıldı ki her ibâdetin, zâhiri ve bâtını, kabuğu ve özü vardır. Kabuklarının da dereceleri ve her derecenin tabakaları vardır. İstersen kabukta kal, istersen öze dalarak basiret sâhibleri arasına karış. Bu husûsta muhayyersin.

ÜÇÜNCÜ BÂB

BU BÂB, NÂFİLE ORUÇLAR VE BUNLARIN TERTİBİ BEYÂNINDADIR

Bilmiş ol ki daima oruç tutmak müstehabdır. Fakat faziletli günlerde ise daha da makbûldür. Bu faziletli günlerin bâzısı ancak sene içerisinde, bir kısmı ay içinde, diğerleri de her hafta içinde bulunur.

ORUÇLARIN TERTİBİ

Ramazân-ı şeriften başka, sene içerisinde tutulması makbûl olan günler :

Arefe günleri, Aşûre günü (Dokuzuncu, mümkün ise onbirinci gün ile berâber tutmalı, yalnız onuncu günü tutmak makbûl değildir). Zilhiccenin birinci on günü, Muharrem'in ilk on günü muhterem olan dört ayların (Receb, zilkade, Zilhicce ve Muharrem) tamâmını oruç tutmak. İşte bunlar sene içerisinde tutulması makbûl olan günlerdir.

«وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْتَرُ صَوْمَ شَعْبَانَ حَتَّى يُظَنَّ كَأَنَّهُ فِي رَمَضَانَ»

«Resûl-i Ekrem (S.A.) Şabân ayında o kadar çok oruç tutardı ki hattâ Ramazânda olduğu zannedilirdi.» (778)

Haber de de :

«أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ»

«[Oruç tutmak için] Ramazândan sonra en makbûl ay Muharrem ayıdır.» (779) diye vârid olmuştur. Çünkü, Muharrem ayı sene

(778) Buhâri ile Müslim, Hz. Aişe'den.

(779) Müslim, Ebû Hüreyre'den.

başdır. Ona hayır ile başlamanın, bereketin devâmına vesîle olması umulur. Yine Peygamber Efendimiz :

«صَوْمُ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ حَرَامٍ أَفْضَلُ مِنْ ثَلَاثِينَ مِنْ غَيْرِهِ وَصَوْمُ
يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ أَفْضَلُ مِنْ ثَلَاثِينَ مِنْ شَهْرِ حَرَامٍ»

«Eşhür-i hurum yâni muharebenin harâm olduğu aylarda bir gün oruç, diğer günlerde bir ay oruçtan efaldır. Ramazân-ı şerifte bir gün oruç ise, hürmetli olan aylardaki bir ay oruçtan efaldır.» (780) buyurmuşlardır. Yine haberde :

«مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ شَهْرِ حَرَامٍ : الْخَمِيسَ وَالْجُمُعَةَ وَالسَّبْتِ
كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ عِبَادَةَ تِسْعِمِائَةِ عَامٍ»

«Haram aylarda üç gün, Perşembe, Cuma ve Cumartesi günleri oruç tutan kimseye Allahu Teâlâ her gününe mukabil yediyüz senelik ibâdet sevâbı yazar.» (781) denilmiştir.

Keza haberde :

«إِذَا كَانَ النِّصْفُ مِنْ شَعْبَانَ فَلَا صَوْمَ حَتَّى رَمَضَانَ»

«Şabânın onbeşinden sonra Ramazân orucundan başka oruç yoktur.» (782) denilmiştir.

Bunun için Ramazâna bir gün kala iftar etmek müstehabdır. Eğer hiç yemeden Ramazâna girerse o da câizdir. Peygamber Efendimiz bir defa böyle yapmış ve bir çok defalar da ara vermiştir. İki veya üç gün evvel Ramazânı karşılamak câiz değildir. (Bize göre bir veya iki gün evvelinden başlamak câiz değil, fakat üç gün olursa karşılamak sayılamayacağından câiz olur.) Ancak oruç tutmak mutadî olan günlere tesâdüf ederse beis yoktur. Bâzı sahabe Ramazâna ben-

(780) Bu ifade ile bulunamamıştır.

(781) El - Ezdi «Zuafanda.

(782) Dört Sünen sâhibi, Ebû Hüreyre'den.

zememesi için Receb ayını boydan boya oruç tutmağı mekrûh saymışlardır.

Faziletli ve Hürmetli Aylar:

Faziletli aylar dördtür. Zilhicce, Muharrem, Receb ve Şabân aylarıdır. Eşhür-i hurum yâni eskiden kendilerinde muharebenin harâm olduğu muhterem aylar da dördtür. Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recebdır. Zilkade, Zilhicce ve Muharrem bir arada, Receb ise bunlardan ayrıdır. Bu ayların en faziletlisi Zilhiccedir. Çünkü Hac farizesiyle Eyyâm-ı ma'lûmat [bilinen günler] ve Eyyâm-ı ma'dudât [sayılı günler] bu aydadır. Zilkade, eşhür-i hurum ve eşhür-i hacdendir. Şevvâl yalnız Hac aylarındandır, eşhür-i hurum'den değildir. Muharrem ile Receb de eşhür-i hacden [Hac aylarından] değildirler. Haberde vârid oldu ki:

«مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ فِيهِنَّ أَفْضَلُ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَيَّامِ
عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ، إِنَّ صَوْمَ يَوْمٍ مِنْهُ يَعْدِلُ صِيَامَ سَنَةٍ، وَقِيَامٌ
لَيْلَةٍ مِنْهُ تَعْدِلُ قِيَامَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، قِيلَ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
تَعَالَى؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا مَنْ عُقِرَ جَوَادُهُ
وَأُهْرِيقَ دَمُهُ»

«Allah katında, yapılan amellerden hiç biri, Zilhiccenin [ilk] on gününde yapılan amellerden daha faziletli ve sevimli değildir. [Yâni bu on günde yapılan ameller, diğer günlerde yapılan amellerden daha faziletlidir.] Bu on gündən bir gün oruç tutmak bir senelik oruca, bir gece ibâdeti de Kadir Gecesine muadildir. Hazret-i Peygambere “Allah uğrunda cihâd da bu dereceyi ihraz edemez mi”? diye sordular. Resûl-i Ekrem (S.A.) “Evet Allah uğrundaki cihâd da bu dereceyi ihraz edemez; ancak bindiği yarış atını yorup kendi kanını akıtan mücâhid müstesnâdır.”» (783) dediler.

Bunlar senè içindeki oruçlardır.

Aylık Oruçlar:

Ay içerisinde tekerrür eden oruçlara gelince: Bu, ay başında, ay ortasında ve ay sonunda olmak üzere üç defadır. Ayın ortasında onüç.

(783) Tirmizi ve İbn Mâce, Ebû Hüreyre'den.

ördört ve onbeşinci günlerdir. Bunlara "Eyyâm-ı Biyz" [beyaz günler] denir. Çünkü Ay [Mehtab] bu gecelerde boydan boya devâm eder.

Hafta Oruçları:

Haftanın pazartesi, perşembe ve cuma günleridir. Faziletli günler oldukları için bu günlerde oruç tutmak, hayratı hasenatı çoğaltmak müstehabdır.

Sene Orucu [Savmu'd - Devr] :

Savmu'd - Devr yâni Sene Orucuna gelince. Bu oruç yukarıda sayılan günlerin hepsini ve daha fazla günleri ihtiva eder. Bütün bir sene devâm eden "Sene Orucu" hakkında ayrı görüşler vardır. Bazıları bütün seneyi oruçla geçirmek mekruhtur. Çünkü kerahatine delâlet eden haberler vârid olmuştur, dediler.

Filhakika kerahati iki sebeptendir :

Birincisi. Bayram ve teşrik günlerinde (ki oruç tutulması harâm olan) oruç tutacağından. Böyle yaptığında bütün seneyi oruçlu geçirmiş olur. (Bu ise tahrîmen mekrûhtur.)

İkincisi de; İftar sünnetini terk ederek, orucu kendisine bir mahrumiyet kabûl edip, Cenab-ı Hak kendisine oruç yemeğe ruhsat verdiği hâlde nefsine eziyet olsun diye ille de oruç tutmaktır.

Halbuki Allahü Teâlâ azîmetlerinin yerine getirilmesini sevdiği gibi, ruhsatlarıyla de amel edilmesini ister. Binaenaleyh istiyenler, bayram ve teşrik günlerinde oruç tutabilirler.

Binaenaleyh nefsinin selâmetini baştan başa oruç tutmakta görenler; bayram ve teşrik günlerinde oruç tutmamak ve orucu mahrumiyet kabûl etmemek şartıyla sene orucuna devâm etsinler. Sahabe-i Kirâm ve Tabiîn (R.A.) dan bir çokları bu orucu (Savmu'd - Devr Orucunu) tutmuşlardır. Ebû Musâ Eş'ari'nin rivâyetinde Peygamber Efendimiz :

«مَنْ صَامَ الدَّهْرَ كُلَّهُ ضَيِّقَتْ عَلَيْهِ جَهَنَّمُ وَعَقَدَ تِسْعِينَ»

«Seneyi boydan boya oruç tutan için Cehennem daralır ve ona orada yer kalmaz. Üzerine doksan düğüm vurulur.» (784) buyurmuştur.

Bundan bir derece daha aşağısı var. O da senenin yarısını oruç tutmaktır. Yâni bir gün yiyip, bir gün tutmaktır. Bu oruç nefsi kahretmekte daha kuvvetlidir. (Çünkü hergün oruç tutarsa bunu itiyad

(784) İmâm Ahmed ve Neseî.

hâline getirebilir; fakat bir gün yemekle itiyad olmaz. Bunun faziletini ifade eden pek çok hadisler vardır. Zira kul bir gün oruç, bir gün şükür arasındadır. Peygamber Efendimiz :

«عُرِضَتْ عَلَيَّ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الدُّنْيَا وَكُنُوزِ الْأَرْضِ فَرَدَدْتُهَا
وَقُلْتُ أَجُوعُ يَوْمًا وَأَشْبَعُ يَوْمًا أَحْمَدُكَ إِذَا شَبِعْتُ
وَأَنْضِرُّعُ إِلَيْكَ إِذَا جُعْتُ»

«Yerüstü ve yeraltı hazinelerinin anahtarları bana takdim edildi; fakat ben reddettim ve dedim ki bir gün aç, bir gün de tok kahırım [bana yeter] tokluğumda sana hamdeder, açlığımda da sana niyaz ederim.» (785) buyurdu.

Yine Peygamber Efendimiz :

«أَفْضَلُ الصِّيَامِ صَوْمُ أَخِي دَاوُدَ: كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا»

«En makbûl oruç, kardeşim Davud (A.S.)'ın orucudur. Bir gün yer ve bir gün tutardı.» (786) buyurmuşlardır. (Onun için bu oruca "Savm-ı Davud" da denir.)

Abdullah İbn Amr ömrü boyunca oruç tutmağa ve uyumamağa karar vermişti. Peygamber Efendimiz bunu duyunca: "Sen buna güç yetiremezsin, her aydan üç gün oruç tut geceleri ise hem ibâdet et ve hem de uyu", buyurdular. Abdullah :

— "Benim bundan fazlasına gücüm yeter" dedi. Peygamber Efendimiz:

— "İki gün ye bir gün tut" buyurdular. Abdullah:

— "Ben daha fazlasını yapabilirim" dedi. Resûl-i Ekrem:

«صُمَّ يَوْمًا وَأَفْطِرُ يَوْمًا»

«Bir gün ye bir gün tut.» (787) buyurdular. Abdullah:

(785) Tirmizi, Ebû Ümâme'den.

(786) Buhâri ile Müslim, Abdullah b. Amr'dan.

(787) Buhâri ile Müslim, Abdullah b. Amr'dan.

— “Bundan fazlasına gücüm yeter” deyince, Resûl-i Ekrem:

«لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ»

«Bundan daha faziletlisi yoktur.» cevabını verdiler.

Yine rivâyet olundu:

«أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا صَامَ شَهْرًا كَامِلًا قَطُّ إِلَّا رَمَضَانَ»

«Resûl-i Ekrem, Ramazândan başka hiç bir ayı boydan boya oruç tutmuş değildir.» (788)

Senenin yarısını oruç tutamayanlar üçte birini tutar. Meselâ iki gün yer, bir gün tutar, her ayın evvelinden, ortasından ve sonundan üçer gün oruç tutmak senenin üçte biri demektir. Aynı zamânda faziletli günleri de tutmuş olur. Pazartesi, perşembe ve cum'a günlerini oruç tutmak da senenin üçte birine yakındır. Buraya kadar anlatıklarımızla faziletli vakitler meydana çıkmış oldu.

Asıl kemâl, orucun mânâsını anlamak ve oruçtan maksat, kalbi vesveselerden temizlemek, himmetini Allah'a bağlamak olduğunu bilmektir. Bâtının inceliklerini anlayan basiret sâhibi, hâline bakar. Hâli devâmlı yemeği veyâ oruçlu bulunmağı veyahut bazen yiyip bazen de oruç tutmağı gerektiriyorsa ona göre hareket eder. Orucun mânâsını anlayıp, kalbini murakabe ile âhiret yoluna girmekte lüzümlü gayreti gösterdikten sonra kalbinin salâhından daha da korkmalıdır. Bu ise devâmlı bir tertibi gerektirmez. Bunun için rivâyet olundu ki Resûl-i Ekrem (S.A.):

«كَانَ يَصُومُ حَتَّى يُقَالَ لَا يَفْطِرُ وَيُفْطِرُ حَتَّى يُقَالَ لَا يَصُومُ
وَيَنَامُ حَتَّى يُقَالَ لَا يَقُومُ وَيَقُومُ حَتَّى يُقَالَ لَا يَنَامُ»

«[Bazan] oruca öyle devâm ederdi ki daha bozmıyacak zannedilirdi. Bazan da o kadar günler yerd ki daha oruç tutmayacak zannedilirdi. Uyuduğu zamânlarda bir daha kalkmayacak zannedilir, gece ibâdetine devâm ettiği sıralarda da daha uyumayacak zannedilirdi.» (789)

(788) Buhâri ile Müslim, Hz. Âişe'den. Tecrid-i Sarih C. 6, sf. 296.

(789) Buhâri ile Müslim, Hz. Âişe'den.

Bu da vakitlerin haklarına ne şekil riayet edeceğini nübüvvet nûru ile keşfetmesi bakımındandır.

Bâzı âlimler dört günden fazla iftar etmeği (yâni oruçsuz kalma-yı) mekruh görmüşlerdir. Bu günlerden de bayram ve teşrik günlerini kasetmişlerdir. Çünkü bundan fazlası (Yâni dört günden fazlasını oruçsuz olmak) kalbe katılık verir, kötü âdetler doğurur ve şehvet kapılarını açar. Ömrüme yemin olsun! Halkın ekseriyeti hakkında durum böyledir. Bahusûs günde iki defa yiyenler için.

İşte nâfile oruçların tertibinde anlatmak istediğimiz bunlardır. Doğrusunu Allah bilir. “Esrâr-ı Savm” kitâbı burada tamam oldu. Bildiğimiz ve bilmediğimiz Hamd’ler ile bildiğimiz ve bilmediğimiz nimetlerinden dolayı Allahu Teâlâ’ya hamdeder, Efendimiz Muhammed Aleyhisselâma, Âline ve Ashabına ve Allahü Teâlâ’nın tercih ettiği bütün yaratıklarına salât ve selâm ederiz.

Bu kitâbı, Allahü Teâlâ’nın izniyle “Esrâr-ı Hac” kitâbı takib edecektir. Yardımcı ancak Hazreti Allah’tır. O’na güvenir ve O’ndan yardım dilerim. O bize yeter ve ne güzel muhafızdır.

(İhyâ - Cilt: 1 - Kitâb: 6’nın sonu)

www.ihya.org Web Sitesi
İftihar ile Sunar

Web Sitemizde
Online Kurani Kerim Arama Motoru
Kütübü Sitte, Sahih Buhari
Rüya Tabirleri Sistemi
Binlerce Siir ve Sairler
Kamus Projesi
Türkce-Almanca-İngilizce-Hollandaca
Sözlükler

Fazilet Takvimi Arka Yaprak Konulari
Mehmed Emre'nin Eserleri
Muhtasar İlmihal
Muhtasar İslam Tarihi

ve nice ekitaplar, islami bilgiler
yer almaktadır..

**HIZMET MUVAFFAK OLSUN DA,
VARSIN BIZIM YERİMİZ
CAMININ PABUCLUGU OLSUN
(S. H. Tunahan ks.)**

Eser Hakkında
ya da
web sitemiz hakkındaki görüş ve fikirlerinizi
bizimle paylaşmak için mutlaka
ziyaret ediniz..

www.ihya.org

www.yakup.info & www.hanci.org